Kuntaliitto 8.4.2022

VENÄJÄN HYÖKKÄYKSESTÄ UKRAINAAN JOHTUVAN MUUTTOLIIKKEEN VAIKUTUKSET - MITÄ VALTION PITÄISI KORVATA KUNNILLE?

Kehysriihessä Sanna Marinin hallitus linjasi periaatteesta, jonka mukaan hallitus korvaa Ukrainasta sotaa paenneiden henkilöiden palveluista aiheutuvia kustannuksia kunnille tilapäisen suojelun käyttöönotosta lähtien. Yksityiskohdat korvattavista asioista ja malleista ovat vielä selkeytymättömät.

Kriisin aiheuttamat välittömät kustannuslisäykset, joihin nykyiset rahoituskanavat eivät vastaa

- **Asumisen järjestäminen hätämajoituksena** kuntiin tuleville ukrainalaisille
    - hätämajoitus sosiaalihuoltolain mukaista kuntien vastuulla olevaa palvelua, jota ei korvata kunnalle erikseen
    - Kuntiin tulee mm. vapaaehtoisten järjestämän auttamisen kautta majoitus- ym. palvelujen tarpeessa olevia ukrainalaisia. Lisäksi kuntiin tulee ukrainalaisia, jotka eivät ole rekisteröityneet tilapäisen suojelun hakijoiksi tai turvapaikanhakijoiksi.

    Näiden ukrainalaisten osalta kuntien tulisi saada erityinen korvausjärjestely hätämajoituksen osalta valtion korvauksena.

- **Varhaiskasvatuksen järjestäminen**
    - Tilapäisen suojelun piirissä olevilla sekä turvapaikkaa hakevilla lapsilla ei ole subjektiivista oikeutta kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen vaan mahdollinen osallistuminen varhaiskasvatukseen perustuu kunnan tekemään olosuhdearvioon. Varhaiskasvatuspaikka kuitenkin järjestetään esim. tilanteissa, joissa vanhemmat käyvät töissä tai opiskelevat tai kun varhaiskasvatuksen arvioidaan tukevan lapsen hyvinvointia ja oppimista.
    - Kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden niin vaatiessa kunnan on huolehdittava varhaiskasvatuksen järjestämisestä muullekin kunnassa oleskelevalle lapselle kuin kunnan asukkaalle. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikunta kyseinen kunta on *tai lapselle, joka asuu kunnassa huoltajiensa työn, opiskelun, sairauden tai vastaavien syiden vuoksi*.
    - Tilapäistä suojelua saavilla on oikeus työntekoon.

    Kunnille tulee korvata tilapäistä suojelua saaville lapsille ja turvapaikanhakijalapsille järjestettävän varhaiskasvatuksen kustannukset.

- **suomi/ruotsi toisena kielenä ja oman äidinkielen opetus perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa**

- Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisesti perusopetuslain ja lukiolain mukaisen toiminnan järjestäjälle voidaan myöntää valtionavustusta esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen täydentävään vieraskielisten oppilaiden ja opiskelijoiden äidinkielen, suomi tai ruotsi toisena kielenä ja heidän muun opetuksensa tukemiseen. Opetusministeriön asetuksessa säädetään mm. rahoituksen laskentaperusteista. *Laskennallisten ryhmien määrää laskettaessa otetaan huomioon opetukseen osallistuvat oppilaat ja opiskelijat lukukauden alussa tai kurssimuotoisessa opetuksessa kurssin alkaessa.*
- Laskennallisten ryhmien sitominen lukukauden alussa tai kurssimuotoisessa opetuksessa kurssin alkaessa oleviin oppilas- ja opiskelijamääriin ei nykytilassa ole toimiva ratkaisu. On riski, että nyt kesken kevätlukukauden perustetut ryhmät jäävät rahoituksen ulkopuolelle kokonaisuudessaan. Vaikka Ukrainasta saapuvien lasten ja nuorten määrä todennäköisesti tasoittuu lukuvuoden 2022–2023 alkaessa, ei tämä poista sitä epäkohtaa, että nimenomaisesti muista maista tulevat oppilaat ja opiskelijat saapuvat Suomeen kesken koulujen ja oppilaitosten työvuotta. Asetus olisi muutoinkin perusteltua ajantasaistaa.

Valtionavustuskriteereitä tulee kiireellisesti joustavoittaa, jotta kunnat/ koulutuksen järjestäjät voivat vastata S2/R2 sekä oman äidinkielen opetuksen tarpeeseen ja saada siihen valtionavustusta. Ongelma koskettaa erityisesti ns. lasten perusopetusta.

- **Kiireelliset sosiaali- ja terveyspalvelut matkailijana/turistina Suomessa 90 vuorokauden maassa oleskelun perusteella**
  - Oikeus saada terveydenhuollon palveluita kattaa vain kiireellisen hoidon.
  - Sosiaalihuoltolaissa säädetään jokaisen kunnassa oleskelevan henkilön oikeudesta kiireelliseen sosiaalihuoltoon. Henkilön tarvitsema välitön turva ja huolenpito tulee voida antaa erilaisissa sosiaalisissa hätä- ja kriisitilanteessa vuorokauden ajasta riippumatta.
  - Pääsääntöisesti henkilö on itse vastuussa kaikista terveydenhoidosta aiheutuneista kustannuksista. Kunta tai kuntayhtymä saa periä henkilöltä enintään palvelusta kunnalle tai kuntayhtymälle aiheutuvien kustannusten suuruisen maksun. Annettujen terveydenhuollon palvelujen osalta valtiolla on toissijainen korvausvastuu asiakasmaksulain mukaisen ylittävän osuuden osalta, jollei kustannuksia saada perittyä asiakkaalta. Korvausta haetaan Kelalta.
  - Vastaavanlaisesta valtion toissijaisesta korvausvastuusta ei ole säädetty sosiaalihuollon kustannusten osalta**.**
    Näin ollen **sosiaalihuollon osalta kustannukset jäävät kuntaan, jollei niitä saada perittyä henkilöltä itseltään.**

  STM:n kuntainfo 1/2022: https://stm.fi/-/kuntainfo-sosiaali-ja-terveydenhuollon-palvelut-ukrainasta-tulleille-henkiloille

- **Ukrainasta tulleiden covid-19 hybridistrategian mukaiset korvaukset**
  - *Kaikki koronaan liittyvät välittömät kustannukset kuten testaukseen ja testauskapasiteetin nostamiseen, jäljittämiseen, karanteeneihin, potilaiden hoitoon, matkustamisen terveysturvallisuuteen sekä rokotteeseen liittyvät menot katetaan täysimääräisesti kehyksen ulkopuolisina menoina vuosina 2021–2023. Tällaiset*

koronastrategian mukaiset kustannukset korvataan edelleen täysimääräisesti niin kauan kuin tautitilanne ja koronastrategian toimeenpano sitä edellyttävät. (STM).

Vuonna 2022 kunta on sote-palveluiden osalta järjestämisvastuullinen, mutta Ukrainan sotaan liittyviä ylimääräisiä covid-19-kustannuksia ei ole määritelty. **Vuoden 2022 korvausmallia työstetään parhaillaan. Kuntaliitto tässä mukana.**

- **Ilman huoltajaa tulleiden tilapäistä suojelua saavien alaikäisten lasten sijoittaminen**
  - Tilapäistä suojelua saavat ovat vastaanottojärjestelmän piirissä. On selvitettävä, sijoitetaanko ilman huoltajaa tulleet lapset ja nuoret Migrin vastuulla olevaan, kansainvälistä suojelua hakevien ryhmäkotiin vai kunnan vastuulla olevaan kansainvälistä suojelua saavien perheryhmäkotiin.

  Perheryhmäkoteihin sijoitettavien tilapäistä suojelua saavien lasten osalta kunnalla ei ole mahdollisuutta saada kotoutumislain mukaisia kustannusten korvauksia. Tarvittaisiin kotoutumislain muutos.

- **Oleskelun pitkittyessä ja mahdollisen kotikunnan saamisen jälkeen**
  - Kotoutumislain mukaisia kotoutumisen edistämiseen tarkoitettuja kunnille maksettavia laskennallisia korvauksia ei makseta tilapäistä suojelua saavien kotouttamiseen. **Tarvittaisiin kotoutumislain muutos**.
  - Jos tilapäistä suojelua saa kotikunnan, silloin työllisyyden kokeilukunnille tulee tämän kohderyhmän TE-palvelut hoidettavaksi. Tällöin tämän kohderyhmän palveluiden resursointikysymys nousee esiin.

- **Oikeus työntekoon, verotuskysymys**
  - Tilapäistä suojelua saavalla on oikeus tehdä Suomessa töitä heti, kun hänelle on myönnetty oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella.
  - Vuoden 2022 aikana ennen vuoden loppua kotikunnan saavat henkilöt näkyvät 31.12.2022 väestötietojärjestelmässä ko. kunnan asukkaina. Tämän tilastointiajankohdan mukaan määräytyvät verotuskunta vuodelle 2023 ja valtionosuudet sekä perusopetuksen kotikuntakorvaukset vuodelle 2024.
  - Tilapäistä suojelua saava ei saa kotikuntaa.

  Mihin kuntaan kunnallisvero maksetaan, jos tilapäistä suojelua saavalla ei ole kotikuntaa?

- **Sotilaallisen voimakäytön uhka ja hybridiuhat nostavat kuntien kustannuksia**
  - Sotilaallisen voimakäytön uhka, hybridiuhat ja mm. NATO:sta eduskunnassa käytävä keskustelu vaikuttavat kuntien toiminnan ja väestönsuojelun turvaamisen kustannuksiin. Erityisesti kustannuksia nostavat väestönsuojien kunnostaminen sekä kyberturvallisuuden parantaminen.

  Tässä vaiheessa ei ole vielä tehty selvitystä tarkemmista kustannusvaikutuksista.

Välilliset kustannukset, joita korvausmallin ei tule kattaa

Sota Ukrainassa näkyy Suomen kansantaloudessa erityisesti raaka-aineiden ja lopputuotteiden hintatason nousuna ja tulevaisuutta koskevan epävarmuuden lisääntymisenä. Nämä tekijät kutistavat markkinatoimijoiden ostovoimaa ja toiminnan kannattavuutta, mistä ne välittyvät kansantalouden kysyntäeriin kulutuksen ja investointien vaimeampana kasvuna.

Näin markkinoiden pitääkin toimia. Markkinataloudessa hinnat ovat keskeinen mekanismi, joka ohjaa kysyntää haluttuihin tuotteisiin ja palveluihin. Kun esimerkiksi energian hinta nousee, sen pitäisi ohjata kuluttajat vähentämään sen käyttöä. Tämä mekanismi, vaikkei se aina ole miellyttävä, on meidän korkean elintasomme perusta. Suomalaisten elintaso, turvarakenteet ja julkisen talouden toimijoiden maksuvalmius on tasolla, jossa emme joudu nälänhätään tai konkurssiin välttämättömien tuotteiden hinnannousun perusteella. Yksittäisissä yrityksissä markkinahintojen nousulla voi aiheuttaa konkursseja ja toimijoiden poistumisen markkinoilta.

- sosiaaliturvaan liittyvät kasvaneet tuet ?
    - Kelan myöntämä perustoimeentulotuki, josta kunnat rahoittavat 50 %., lasten kodinhoitoon liittyvät tuet, jotka kunnat rahoittavat täysimääräisesti.
- hintojen nousun aiheuttamat kustannuspaineet: muun muassa energia, kuljetukset, ruuan hinta, rakentaminen, sopimuksista irtautuminen
- Kustannukset, jotka menetetään joissakin kuntaomisteisissa yhtiöissä, esim. Fennovoima
- aloitettujen investointiprojektien kallistuminen
- tulevien investointihankkeiden kallistuminen, projektien laadusta tinkiminen

Venäjän sota Ukrainassa aiheuttaa kunnille huomattavaa ja laaja-aloista kustannusten kasvupainetta, joka konkretisoituu erityisesti vuoden 2022 loppuvuodesta alkaen. Ei muutostarpeita lainsäädäntöön.

Välilliset tulomenetykset, joita korvausmallin ei tule kattaa

On vielä hyvin epävarmaa, että kuinka voimakkaan ja kuinka pitkäkestoisen iskun Suomen kansantalous ottaa Ukrainassa aloitetun sodan vuoksi. Kansantalouden kasvu vaikuttaa kulutukseen, työllisyyteen ja yritysten tuloksiin, joten muutokset talouskasvussa välittyvät myös valtion ja kuntien verokertymien kehitykseen. Suhdanteiden vaihtelu vaikuttaa erityisesti yhteisöveroon, mutta kunnallisveron tuotoissa näkyy moni muukin tekijä, esim. valtion veropäätökset ja kohtuullisen korkealle noussut kunnallisverokynnys. Etuuksista maksetaan kunnille selvästi korkeampaa kunnallisveroprosenttia kuin palkka- ja eläketuloista.

- yhteisöveron menetykset
- kunnallisverotulojen menetykset
- tuloutusten pieneneminen